

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Muu järjestö [Liikenneturva]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

2 §:ssä esitetty ikärajaus sisältää riskin siitä, että ikääntyneenä vammautuneet tulevat syrjityksi sillä perusteella, että heidän vammansa katsotaan johtuvan ”pääosin korkeaan ikään liittyvästä sairaudesta”. Esimerkiksi näön menetys on ihan yhtä vammauttava, tapahtui se sitten korkealle iälle tyypillisen silmäsairauden johdosta vai nuorempana tapahtuneesta tapaturmasta tai esimerkiksi diabeteksen seurauksena. Erityisesti ikärajaus näyttäisi vaikuttavan liikkumispalvelujen saamiseen.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

2 § sisältäisi vammaisen henkilön määritelmän, joka on olennainen arvioitaessa, onko henkilöllä oikeus saada palveluita vai ei. Ehdotetussa laissa vammaisuusmäärittelyn lähtökohtana olisi henkilön mahdollisuudet osallistua ympäröivään yhteiskuntaan, ei lääketieteellinen diagnoosi.

Vammaispalvelujen tarkoitus on kompensoida vammasta tai sairaudesta johtuvia pitkäaikaisia toimintarajoitteita ja turvata vammaisten ihmisten perus- ja ihmisoikeudet. Myös turvallisuus on tärkeä perusoikeus. Laissa tulisi huomioida, että fyysiset, psyykkiset tai kognitiiviset toimintarajoitteet voivat olennaisesti heikentää henkilön kykyä toimia liikenteessä turvallisesti, esimerkiksi siirryttäessä joukkoliikennepysäkille tai sieltä pois. Avun ja tuen tarve voi olla olennaista, ei pelkästään liikkumismahdollisuuden kannalta, vaan myös liikenneturvallisuuden kannalta.

Luonnoksessa esitetään, että vammaispalvelulain mukaisen avun ja tuen tarve ei ole välttämätöntä silloin, jos toimintakyky on vain vähäisesti heikentynyt. Tätä kohtaa tulisi tarkentaa niin, että se ei voisi johtaa joustamiseen perusoikeudesta turvallisuuteen. Toimintarajoitteen mahdollinen vaikutus on aina asianmukaisesti arvioitava liikkumismahdollisuuden lisäksi myös liikenneturvallisuuteen.

Myös 2 §:ssä oleva ikärajaus voi muodostua ongelmalliseksi, kuten kohdassa 4 totesimme. Ikärajan sanamuodossa sekä pykäläkohtaisessa perustelussa ei ole riittävästi korostettu sitä, mikä on arvioitu tarkasteltaessa lakiehdotuksen suhdetta perusoikeuksiin. Siellä kyllä todetaan, että ”Ikä ei ole peruste rajata henkilöä ehdotetun soveltamisalan ulkopuolelle, vaan lain soveltamisalan piiriin kuuluu ikääntynyt vammaisen henkilö ja ikääntyneenä vammautunut henkilö, kun toimintakyvyn heikentyminen ei johdu pääasiassa korkeaan ikään liittyvästä sairaudesta, vammasta tai rappeutumisesta.” Kuitenkin käytännössä ”korkeaan ikään liittyvä sairaus, vamma tai rappeutuminen” saattaa muodostua puhtaasti ikäsyryjiväksi käsitteeksi.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säättämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

18. Onko tuesta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Liikkumisen tuen toteuttamistapojen monipuolisuus on hyvä asia, mutta edellyttää samalla riittävää asiantuntemusta yksilöllisten tarpeiden arvioimiseen myös turvallisuusnäkökulmasta.

Liikkumisen tuen toteuttamistapaa valitessa on olennaista huomioida, millainen on henkilön kyky liikkua liikenteessä turvallisesti eri kulkumuodoin ja siirtymissä kulkumuotojen välillä. On huomioitava, että esimerkiksi erilaiset aisti- tai kognitiiviset häiriöt voivat lievänäkin heikentää olennaisesti henkilön kykyä ennakoida liikennetilanteita ja toimia liikenteessä turvallisesti.

Muilta osin Liikenneturva yhtyy Invalidiliiton lausumaan tästä kohdasta-

Lisäksi huolena on henkilöt, joiden toimintarajoite on peräisin ikääntyneenä tapahtuneesta sairastumisesta. Suomen väestössä ikääntyneiden määrä kasvaa voimakkaasti. Ikääntyneet liikenteessä ovat kaikkein haavoittuvaisempia, mikä näkyy erityisen selvästi liikenneonnettomuustilastoissa. Esteetön joukkoliikenne tavoittaa ja pystyy palvelemaan vain osaa kansalaisista. Tähän mennessä vammaispalvelulakia on sovellettu laajasti myös iäkkäisiin ihmisiin. Tämä on johtunut osittain siitä, että iäkkäille henkilöille ei ole ollut tarjolla riittäviä ja sopivia palveluita (sivu 49). Lakiuudistuksen tavoitteena siten onkin rajata iäkkäät vammaispalveluiden ulkopuolelle. Tämä näkyy selvästi myös vaikutusarvioina tehdyissä laskelmissa, joissa kuljetuspalvelujen vähentymiselle on saatu 2,7 miljoonan nettosäästö.

Liikenneturva näkee tärkeänä, että lakimuutoksen vaikutuksia seurataan tarkasti ja huolehditaan siitä, että vastaavasti sosiaalihuoltolain puolelta toteutettavien iäkkäille ja erityisesti ikään liittyvien sairauksien aiheuttamia toimintarajoituksia omaaville kuljetuspalvelujen saatavuus ja tuki myös paranee.

Lopuksi Liikenneturva haluaa muistuttaa valtioneuvoston erittäin tuoreesta periaatepäätöksestä liikenneturvallisuusstrategiaksi vuosille 2022-2026. Strategiaa ohjaa nollavisio, jonka mukaisesti kenenkään ei tarvitsisi liikennemuodosta riippumatta kuolla tai loukkaantua vakavasti liikenteessä vuoteen 2050 mennessä. Tieliikenteessä onnettomuuksissa kuolleissa ja vakavasti loukkaantuneissa ikääntyneet ovat yliedustettuina. Erityisesti haluamme muistuttaa strategiaan liittyvästä toimenpideohjelmasta ja sen toimenpiteestä nro 70: ”Ikääntyneiden sekä niiden ihmisten osalta, joilla on jokin fyysinen vamma tai muu toimintaan vaikuttava rajoite, matkoja tarkastellaan kokonaisuutena asiakkaiden tarpeiden, esteettömyyden ja turvallisuuden näkökulmasta. Huomio kiinnitetään erityisesti lakisääteisiin ja Kela-kuljetuksiin.”

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Liikenneturva yhtyy Invalidiliiton lausumiin tässä kohdassa.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

-

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

-

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

-

Anteroinen Pasi

Liikenneturva - Pasi Anteroinen toimitusjohtaja Liikenneturva